

4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV (редакція від 01 січня 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - Ст. 403.
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV (редакція від 06 лютого 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 49-51. - Ст. 376.
6. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01 липня 2004 р. № 1961-IV (редакція від 09 грудня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 1. - Ст. 1.
7. Сахарова Ю. «Страховое» видение / Ю. Сахарова // Закон и Бизнес ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ru/print/15896-otsutstvie_postanovleniya_o_privlechenii_k_otvetstvennosti_n.html
8. Шейка А. О. До питання про відповідальність страхових компаній за порушення умов договору страхування / А. О. Шейка ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=770%3A240214-10&catid=94%3A4-0214&Itemid=117&lang=ru

УДК 347.412

Черницька І.М.

аспірант кафедри цивільного права та процесу ЮФ ТНЕУ

Науковий керівник: д.ю.н., доцент,
завідувач кафедри цивільного права і процесу ЮФ ТНЕУ,
Калаур Іван Романович

ДО ПИТАННЯ УСУНЕННЯ ВІД ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ

В сучасних умовах розбудови правової держави та громадянського суспільства в Україні важливим є обговорення проблем формування спадкових правовідносин в Україні. Неможливо залишити поза увагою питання “спадщини”, “усунення від права на спадкування”.

Діючим Цивільним кодексом України, зокрема, статтю 1224 ЦК “Усунення від права на спадкування” визначено підстави усунення від права на спадкування. Так, відповідно до вимог ст. 1214 ЦК України усуваються від права на спадкування наступні особи:

1. за законом, і за заповітом - особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя (ч. 1 ст. 1224 ЦК). Положення абзацу першого цієї частини не застосовується до особи, яка вчинила такий замах, якщо спадкодавець, знаючи про це, все ж призначив її своїм спадкоємцем за заповітом. Мотив вбивства чи замаху на життя у даному випадку не має значення. Положеннями ч. 1 ст. 1224 ЦК чітко визначено, що не мають право на спадкування особи, які діяли умисно. Тобто вчинення ж кримінального правопорушення з необережності, в стані неосудності не позбавляє притягнутого до кримінальної відповідальності за вчинення злочину чи

звільненого від кримінальної відповідальності права на спадкування після смерті спадкодавцями. Діяння, зазначені у ч. 1 ст. 1224 ЦК, є кримінально караніми, тому вони повинні бути підтверджені вироком суду, постановою про закриття кримінальної справи з nereабілітуючих підстав, які є самостійною та достатньою підставою для усунення від права на спадкування, саме нотаріусом при прийнятті заяв про прийняття спадщини та видачі свідоцтв про право на спадщину. Таким чином, звернення до суду із позовом щодо усунення від права на спадкування на підставі вимог ч. 1 ст. 1224 ЦК законом не передбачено [1,235].

2. особи, які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині (ч. 2 ст. 1224 ЦК). Законодавець чітко зазначив, що не можуть спадкувати ні за законом, ні за заповітом особи, які перешкоджали спадкодавцеві виразити, змінити чи скасувати своє волевиявлення у заповіті. Зазначені у ч.ч. 1, 2 ст. 1224 ЦК незаконні дії повинні бути здійснені умисно. Наявність наведених вище обставин повинна встановлюватись лише у судовому порядку шляхом пред'явлення цивільного позову про визнання заповіту недійсним чи усуненні від права на спадкування на підставі вимог ч. 2 ст. 1224 ЦК України [4,188].

3. не мають права на спадкування за законом батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини; батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом (ч. 3 ст. 1224 ЦК). Дане положення стосується осіб, які зобов'язані утримувати спадкодавця [5,51]. Так, положеннями ст. 51 Конституції України та ст.ст. 202,203 СК України встановлено, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватись про своїх непрацездатних батьків. Щодо осіб, які позбавлені батьківських прав та права яких не поновлено станом на день відкриття спадщини для вирішення нотаріусом питань щодо усунення від права на спадкування достатньо лише рішення суду, яке набрало законної сили щодо позбавлення таких осіб батьківських прав. Факт ухилення особи від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця встановлюється судом за заявою заінтересованої особи.

4. не мають права на спадкування за законом одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду (ч. 4 ст. 1224 ЦК). В якості виключення, передбачено можливість виникнення права на спадкування за законом на підставі рішення суду одним із подружжя, частки того з подружжя, хто помер, якщо він не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, і шлюб був визнаний недійсним після смерті одного із подружжя .

Так, згідно із вимогами ч. 1 ст. 45 СК України недійсний шлюб, а також шлюб, визнаний недійсним за рішенням суду, не є підставою для виникнення у осіб, між якими був зареєстрований шлюб, прав і обов'язків подружжя, а також прав та обов'язків, які встановлені для подружжя іншими законами України. Крім того, в порядку вимог ч. 1 ст. 43 СК України смерть дружини чи чоловіка не є перешкодою для визнання шлюбу недійсним. Навіть після

смерті одного з подружжя шлюб може бути визнаний недійсним і, відповідно, інший з подружжя усувається від права на спадкування [9, 73].

Таким чином, для усунення від права на спадкування одного з подружжя у разі недійсності шлюбу необхідно рішення органу державної реєстрації про анулювання запису про шлюб. У разі визнання шлюбу недійсним на підставі рішення суду, для усунення від права на спадкування необхідне рішення суду, яке набрало законної сили, про визнання такого шлюбу недійсним.

Слід також, зазначити, що не буде виникати право на спадкування по закону і в у випадку не укладення шлюбу. Шлюб, зареєстрований за відсутності чоловіка чи жінки вважається неукладеним. Запис про такий шлюб в органах державної реєстрації актів цивільного стану анулюється за рішенням суду за позов заінтересованої особи

5. за рішенням суду особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані(ч. 5 ст. 1224 ЦК). Вирішуючи спір про усунення від права на спадкування за законом на підставі вимог ч. 5 ст. 1224 ЦК, суд повинен встановити наступні факти: факт ухилення особи від надання спадкодавцеві допомоги; безпорадний стан спадкодавця, через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво; потреба в отриманні допомоги, цієї особи. Вказані факти повинні бути присутні та встановленні судом одночасно. Сам по собі факт того, що сторони не спілкувались протягом тривалого часу не підтверджує факту умисного ухилення спадкоємця від надання допомоги спадкодавцю [5, 51].

Таким чином, проаналізувавши положення ст. 1224 ЦК України, можна зробити висновок, що ЦК України умовно розділив осіб, які не мають права на спадкування, на дві групи : 1) особи, які не мають право на спадкування (ч.ч. 1-4 ст. 1224 ЦК України); 2) особи, які усуваються від права на спадкування на підставі рішення суду (ч.5 ст. 1224 ЦК).

За змістом ч. 1 ст. 1224 ЦК підставою для позбавлення права на спадкування є умисне позбавлення життя спадкодавця чи будь-якого з можливих спадкоємців або вчинення замаху на їхнє життя, що повинно бути підтверджено вироком суду, постановою про закриття кримінальної справи з nereабілітуючих підстав, які є самостійною та достатньою підставою для усунення від права на спадкування.

У частинах 2 - 4 статті 1224 ЦК зазначені особи, які усуваються від спадкування на підставі закону, зокрема: які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування; батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав; батьки та повнолітні діти, які ухилялися від обов'язку щодо утримання спадкодавця. Не мають права на спадкування за законом одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду.

Разом з тим, слід зазначити, що усунення від права на спадкування на підставі вимог ч. 2 ст. 1224 ЦК осіб, які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт повинна здійснюватись судом лише у судовому порядку шляхом пред'явлення цивільного позову про визнання заповіту недійсним, усунення від права на спадкування. Усунення від права на спадкування згідно положення абзацу другого частини третьої статті 1224 ЦК, особи, яка зобов'язана була

утримувати спадкодавця згідно з нормами Сімейного кодексу України здійснюється на підставі рішення суду про встановленні факту ухилення особи від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця за заявою заінтересованої особи. На підставі вимог ч. 5 ст.1224 ЦК України особа усувається від права на спадкування лише на підставі рішення суду шляхом пред'явлення позову одного спадкоємця до іншого про усунення від права на спадкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заїка Ю.О. Замах на вбивство як підстава усунення від спадщини/ Ю.О.Заїка// Вісник Луганського університету МВС України. Спецвипуск. Ч.2.-2000.-С.232-237
2. Фурса С.Я. Спадкове право. Теорія та практика:навчальний посібник./ С. Я. Фурса, Є.І. Фурса. –К.:Атіка, 2002. –496 с.
3. Жилінкова І.В. Актуальні питання спадкового права України: матеріали до семінару/ І.В. Жилінкова. –Ксилон, 2009
4. Заїка Ю.О. Спадкове право: навчальний посібник.- К.: Істина, 2006.-216С.
5. Спадкове право України: Навч. посібник/ О.Є. Кухарев.- К.: Алеута,2013. -328с.;
6. Цивільне право України. Академічний курс / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – К.: Ін Юре, 2003. –Т. 1. Загальна частина. –С. 382;
7. Харьковська цивилистическая школа: грани наследственного права: монография/И.В. Спасибо-Фатеева, О.П. Печеній, В.И. Крат и др.; под ред. И.В. Спасибо-Фатеевой.-Харьков,2016.-608с.